

Kort fortalt

sdu.dk/cisc

Gener i friluftsliv – et mixed-methods-studie af gener, tilfredshed og håndteringsstrategier i urbane naturområder i Silkeborg

Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund,
Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

SDU

Kolofon

Titel: Kort fortalt om Gener i friluftsliv - et mixed-methods-studie af gener, tilfredshed og håndteringsstrategier i urbane naturområder i Silkeborg.

Udarbejdet af Jan Arvidsen & Rasmus Vestergaard Andersen

Udgivet i samarbejde mellem Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC), Forskningsenheden Active Living (AL) og Active Outdoor Living

Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Udgivet November 2024

ISBN: 978-87-85268-57-0

Forsidefoto: Silkeborg Kommune

Fotos: Silkeborg Kommune og Unsplash.com

Layout og print: Grafisk center, SDU

Serien *Kort fortalt* udgives af Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Læs mere om CISC på sdu.dk/cisc

Indhold

Introduktion	4
Læsevejledning	5
Opsummering	6
Beskrivelse af østre søbad, vesterskoven og naturområder i Silkeborg	7
Naturområder i Silkeborg	7
Østre Søbad	8
Vesterskoven	8
Resultater	10
#1 Brugere oplever forskellige typer af gener i forskellige urbane naturområder	10
#2 Mange og forskelligartede brugere samlet et sted kan føre til gener	12
#3 Forstyrrelse af ønskede oplevelser og forskelle i værdier kan føre til gener	16
#4 Utryghed og oplevet risiko kan føre til gener	18
#5 Individuelle forventninger og 'stedets ånd' påvirker brugernes følsomhed over for gener	22
#6 Tolerance og hensyn påvirker oplevelsen af gener og er et fælles ansvar	26
#7 Aktivitetsopdelt brug af naturen mindsker gener – men også gensidig tolerance	28
#8 Brugernes tilfredshed er generelt høj, selvom de fleste brugere oplever gener	30
#9 Brugere håndterer oplevelsen af gener på forskellige måder	32
Implikationer for praksis	34
Referencer	36
Bilag 1 - metoder	38
Spørgeskema til borgere i Silkeborg	38
Spørgeskema til brugere af Øster Søbad og Vesterskoven	38
Kvalitative interviews med brugere af Øster Søbad og Vesterskoven	40
CISC - Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund	44

Introduktion

Flere og flere dyrker friluftsliv i fritiden både internationalt (OIA, 2022, ONS, 2021, Balmford et al., 2009) og i Danmark (Bolijs, 2021, Rask, 2021). Rekordmange går, løber, cykler, overnatter og meget andet i naturen i disse år. Udviklingen gavner potentielt folkesundheden, da ophold og aktivitet i naturen kan bidrage positivt til fysisk, social og mental sundhed (Bratman et al., 2012, Hartig et al., 2014, Bowler et al., 2010). Rekreativt friluftsliv foregår på mange forskellige måder, og de offentligt tilgængelige naturområder – særligt urbane skovområder – skal kunne tilgodese og rumme mange forskellige brugergrupper med potentielt modstridende behov og ønsker til naturoplevelser og friluft aktiviteter (Santos et al., 2016). Den positive udvikling i friluftslivsdeltagelse stiller således øgede krav til både de fysiske og sociale rammer for friluftsliv, blandt andet fordi øget og forskelligartet deltagelse i friluftsliv indebærer en forhøjet risiko for gener i naturen (Wolf et al., 2018, Santos et al., 2016), hvilket kan føre til faldende tilfredshed og deltagelse (Dorwart et al., 2009, Manning, 2022).

For at understøtte den positive udvikling i friluftsliv gennemfører Syddansk Universitet i samarbejde med Silkeborg Kommune projektet BeKind. I projektet blev der gennemført en spørgeskemaundersøgelse af Silkeborg-borgernes fortrukne friluftsliv i sommerhalvåret (april-september) 2022 (Arvidsen et al., 2023). Undersøgelsen havde fokus på sociale og rumlige deltagelsesmønstre samt på brugertilfredshed og gener i naturen. På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blev der identificeret *hotspots*, hvor borgerne ofte dyrker friluftsliv og i særlig grad oplever gener i forbindelse med friluftsliv. To af disse hotspots er Østre Søbad og Vesterskoven, hvor der er blevet gennemført et områdespecifikt spørgeskema blandt brugerne samt et kvalitativt interviewstudie, der – sammen med det generelle spørgeskema – kan bidrage til et detaljeret indblik i de gener, brugerne oplever, samt i brugernes håndteringsstrategier og tilfredshed i forbindelse med friluftsliv i urbane naturområder. Denne publikation afrapporterer resultater fra alle tre undersøgelser af gener i friluftslivet på Østre Søbad, i Vesterskoven og generelt i naturen i Silkeborg.

Større viden herom er afgørende for at kunne understøtte planlægning og forvaltning af velbesøgte urbane skovområder, så flest muligt får gode friluftslivsoplevelser. Ambitionen er at bidrage med en detaljeret forståelse af gener i friluftsliv samt at give bud på, hvilke implikationer denne viden har for forvaltningspraksis i urbane naturområder.

Foto: Silkeborg Kommune

Læsevejledning

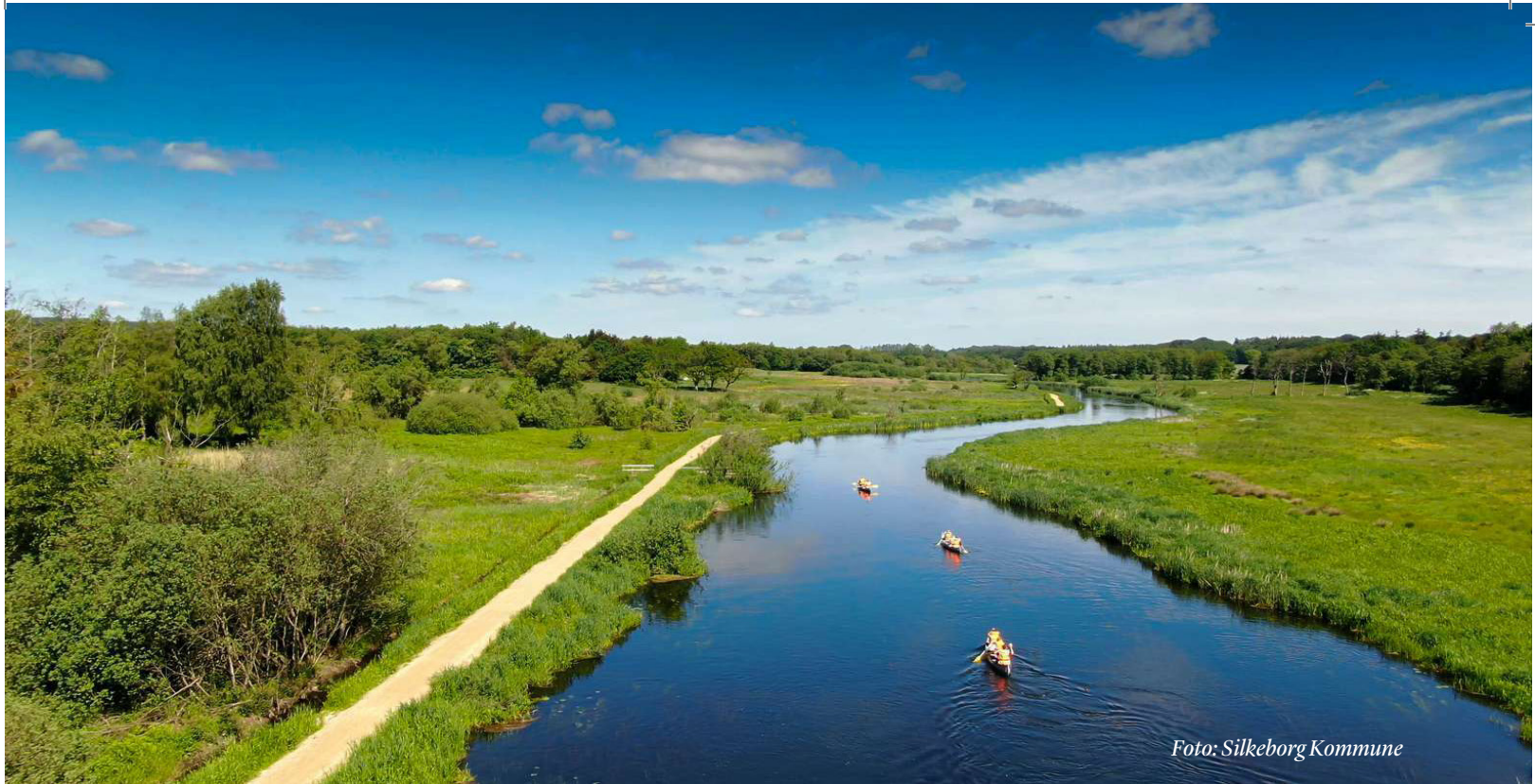
Indledningsvist opsummeres de væsentligste indsigter fra undersøgelserne. Herefter følger en beskrivelse af de fysiske og sociale rammer for friluftsliv på Østre Søbad, i Vesterskoven og i naturen i Silkeborg mere generelt. Derefter præsenteres centrale resultater fra undersøgelserne som ni indsigter, der giver et detaljeret indblik i gener i friluftsliv samt konsekvenser heraf. Efter resultaterne præsenteres seks implikationer for praksis. Afslutningsvis gives i bilag et kort overblik over den metodiske baggrund for de gennemførte studier.

Opsummering

Brugernes oplevelser af gener i forbindelse med friluftsliv samt håndteringsstrategier og tilfredshed på Østre Søbad, i Vesterskoven samt generelt i naturen i Silkeborg blev undersøgt gennem et sekventielt mixed-methods-studie, der bestod af to spørgeskemaundersøgelser (N=1185, N=465) og en interviewundersøgelse (N=24). Formålet med studiet var at øge forståelsen af udbredte gener i forbindelse med friluftsliv, herunder af de forhold, der kan udløse gener, samt af konsekvenserne af de gener, brugerne oplever. Undersøgelserne bidrager med nedenstående indsigter.

Analyserne viser, at cirka 9 ud af 10 brugere er *meget* eller *delvist tilfredse* med mulighederne for at dyrke deres foretrukne aktivitet i hele Silkeborg-området, ved Øster Søbad og i Vesterskoven. Samtidig viser studiet, at godt to tredjedele af brugerne har oplevet gener, mens de dyrkede deres foretrukne friluftslivsaktivitet i naturen. I gennemsnit oplevede brugerne gener i forbindelse med hvert tyvende besøg i naturen (5%). Generne havde negative konsekvenser for brugeres tilfredshed, både hvad angik det specifikke besøg og mere generelt. Brugere håndterede generne enten ved at bruge andre naturområder, eller ved at ændre forventningerne til, hvad naturområderne kan tilbyde.

Analyserne viser, at brugerne af naturområder i Silkeborg, og herunder Østre Søbad og Vesterskoven, oplevede forskellige typer af gener i forskellige urbane naturområder, hvilket indikerer, at gener knytter sig til lokale sociale-rumlige forhold. Dog ser en række generelle forhold også ud til at kunne medføre gener, herunder 1) mange og forskelligartede brugere samlet et sted, 2) forstyrrelse af brugernes oplevelsesmål, 3) forskelle i værdier blandt brugerne samt 4) utryghed og oplevet risiko i forbindelse med friluftsliv. Samtidig viser studiet, at individuelle forventninger og 'stedets ånd' påvirker brugernes følsomhed over for gener både positivt og negativt. Ligeledes påvirkes brugernes følsomhed over for gener af gensidig tolerance og hensyntagen, hvilket understreger, at gener opstår og forandres af både individuelle og sociale forhold. Nogle former for aktivitetsopdeling af naturen kan bidrage til, at brugerne oplever færre gener, men i nogle tilfælde kan det også føre til et fald i gensidig tolerance mellem brugergrupper.

Beskrivelse af østre søbad, vesterskoven og naturområder i Silkeborg

Naturområder i Silkeborg

Silkeborg ligger i et af Danmarks største sammenhængende skovområder med let adgang til både offentlige og private skove. Silkeborg Kommune har det sjette største naturareal i Danmark med 33.330 ha. (Friluftsrådet, 2023). Landskabsmæssigt rummer Silkeborg blandt andet kuperede skovområder, åbne hedeområder, grønne korridorer og byparker samt søer, åer og moser.

Silkeborg har en udbygget rekreativ infrastruktur, der understøtter forskellige former for friluftsliv. Således har borgerne i Silkeborg f.eks. adgang til bålpladser, shelters, naturlegepladser, badeanlæg, ro-anlæg, orienteringsbaner og flere MTB-spor samt vandre- og rideruter gennem landskabet. Silkeborg Kommune er nummer seks på listen over kommuner med flest kilometer ruter (Friluftsrådet, 2023). Under overskriften 'Danmarks Outdoorhovedstad' har Silkeborg gennem en årrække arbejdet systematisk på at understøtte friluftsliv i kommunen, blandt andet med fokus på rekreativ infrastruktur.

Samlet set giver naturadgangen og områdets rekreative infrastruktur gode muligheder for aktivitet og ophold i naturen.

Østre Søbad

Østre Søbad ligger som et af to søbade ved Almindsø syd for Silkeborg By. Almindsø er en af Danmarks dybeste og reneste søer med en dybde på op til 20 meter. Østre Søbad har to runde badebroer, der giver enkel adgang til vandet med muligheder for udspring til søen og soppemuligheder for børn. Søbadet har omklædningsrum, sauna, toiletter samt overdækkede siddemuligheder. Ved Søbadet er der også adgang til søen via en sandstrand, der benyttes af blandt andet badegæster, svømmere og kajakroere både sommer og vinter.

Ved Østre Søbad er der et større græsareal med flere bord-/bænkesæt og grill, der danner ramme om blandt andet udflugter, sociale sammenkomster, fødselsdage, solbadning, træning, yoga, hundeluftning og stillesiddende ophold. Østre Søbad danner flere gange årligt ramme om forskellige idrætsarrangementer og events. På Østre Søbad er der et lille mobilt udsalg, som holder åbent året rundt, hvor man kan købe is, kage, kaffe og andre drikkevarer.

Der er parkeringsplads ved Søbadet samt mulighed for parkering langs Horsensvej tæt ved Østre Søbad. Kapaciteten på parkeringspladsen er begrænset til omtrent 40 biler.

Fra Østre Søbad er der adgang til en hundeskov mod nord og Vesterskoven mod syd. Østre Søbad anvendes af mange som udgangspunkt for aktiviteter i Vesterskoven, herunder MTB, hundeluftning samt løbe- og gåture.

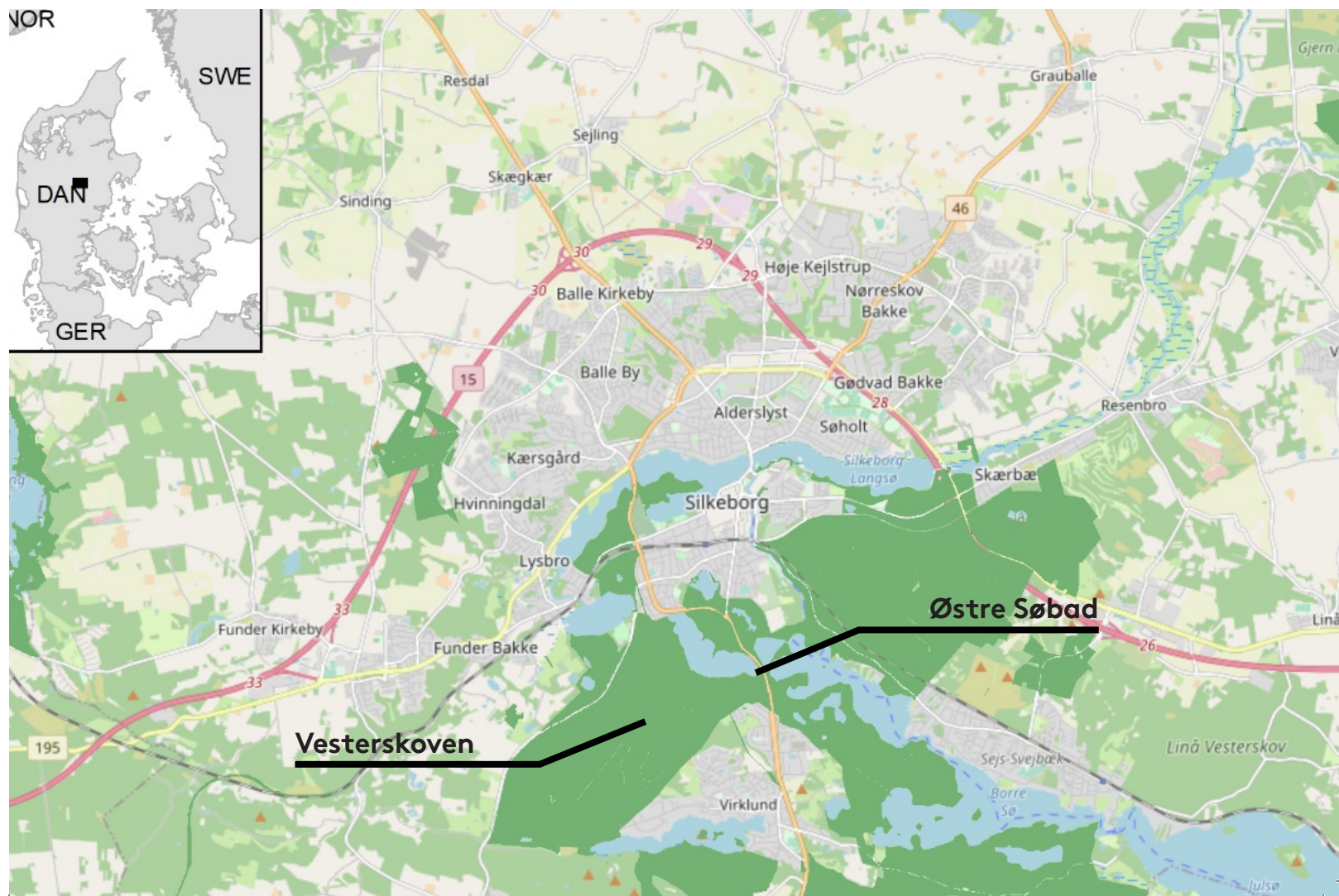
Vesterskoven

Vesterskoven er et stort statsejet skovområde på 684 hektar syd for Silkeborg by. Den rummer en blanding af løvtræer og nåletræer, heriblandt nogle af de højeste træer i Danmark, der er mere end 200 år gamle. Store dele af Vesterskoven er EU-habitatområde og en del af et Natura 2000-område. Hele skoven er udlagt som fredskov og fremstår i dag som urørt naturskov.

Vesterskoven er indrammet af Almindsø, Thorsø og Ørnsø. Store dele af skoven er meget kuperet, og i sydvestenden af skoven ligger Frederik VII Høj, der med sin 123 m.o.h. er det højeste punkt i Silkeborg Kommune. I skoven ligger adskillige bunkers fra 2. Verdenskrig. I Vesterskoven ligger nogle af Danmarks største marksystemer fra bronzealderen og jernalderen samt flere end 40 gravhøje, hvoraf nogle stammer fra stenalderen.

I Vesterskoven er der anlagt et 17 km langt MTB-spor, som har Danmarks længste nedkørsel. Sporet har forskellige sværhedsgrader. Der er to officielle startpunkter med mulighed for parkering, hvor det ene er ved Østre Søbad. I Vesterskoven er der etableret 26 km markerede ridestier. Naturstien Horsens-Silkeborg går gennem skoven fra Virklund til Silkeborg. I den nordlige del af skoven er der en badestrand ned til Almindsø. Der er ligeledes lejrplads med shelter i Vesterskoven.

Figur 1. Kort over Silkeborg og omkringliggende natur og grønne områder. Offentlig skov er markeret med mørkegrøn, mens privat skov og andre typer af grønne områder er markeret med lysegrøn. Kortudsnittets placering i Danmark er vist på sort/hvid-kortet i øverste venstre hjørne. Kilde: Open Street Map og Naturstyrelsen.

Resultater

I det følgende præsenteres udvalgte resultater fra BeKind-projektet via ni indsigter relateret til brugernes oplevelser af gener samt deres tilfredshed og håndteringsstrategier på Østre Søbad, i Vesterskoven samt generelt i Silkeborg. Indsigterne trækker på resultater fra analyser af de tre forskellige datakilder samt på teoretiske og empiriske indsigter fra andre studier.

#1 Brugerne oplever forskellige typer af gener i forskellige urbane naturområder

Over to tredjedele (69%) af brugerne i Silkeborg oplevede gener, mens de dyrkede deres foretrukne friluftslivsaktivitet i naturen hen over sommerhalvåret (april-september) 2022. I gennemsnit følte brugerne sig generet 3,9 gange i perioden. Medianen var 2 gener. I gennemsnit oplevede brugerne gener i forbindelse med 5% eller 1 ud af 20 besøg i naturen (Arvidsen et al., 2023). Tabel 1 viser, at brugerne i gennemsnit oplevede flere gener på Østre Søbad og i Vesterskoven end generelt i naturen i Silkeborg. Samtidig viser tabellen, at medianen var dobbelt så høj for Østre Søbad og Vesterskoven som totalt i Silkeborg – dvs. flere brugere oplevede flere gener i de to hotspotområder.

Tabel 1. Antal gange brugerne oplevede gener ved Østre Søbad, i Vesterskoven samt generelt i naturen i Silkeborg i sommerhalvåret 2022 (April – september).

	Østre Søbad (N=51)	Vesterskoven (N=56)	Total i Silkeborg (N= 828) Reference
Gennemsnit	5,4	5,2	3,9
Median	4	4	2

Resultaterne viser, at der var tale om ret forskellige typer af gener, som opstod med meget forskellig frekvens, hvilket fremgår af tabel 2 (se også Arvidsen et al., 2023). De syv hyppigste gener var efterladt affald (42%), løse hunde (28%), manglende hensyn ved passage (21%), hærværk eller ødelæggende brug af faciliteter eller natur (12%), støjende adfærd (11%), for mange mennesker samlet et sted (11%) og motoriseret færdsel i naturen (10%). Meget få borgere oplevede mere alvorlige gener, som f.eks. negative tilråb, skænderier eller styrt som følge af møder med andre brugere.

Tabel 2. Forholdet (Ratio) mellem frekvenser af gener for henholdsvis Østre søbad og Vesterskoven og hele det undersøgte område i Silkeborg Kommune. De gennemsnitlige frekvenser for hele det undersøgte område i Silkeborg Kommune anvendes som referencer i forhold til de specifikke områder. Ratio vises i parentes, og farver indikerer størrelsesordenen af ratio: ■ = 1.33-2.00 x højere frekvens af en oplevet gene sammenlignet med den gennemsnitlige frekvens for hele det undersøgte område i Silkeborg Kommune. ■ >2.00 x højere frekvens af en oplevet gene sammenlignet med den gennemsnitlige frekvens for hele det undersøgte område i Silkeborg Kommune. Resultaterne er i flere tilfælde baseret på relativt få besvarelser, og resultaterne skal fortolkes med dette in mente.

	Østre Søbad (N=51)	Vesterskoven (N=56)	Total i Silkeborg (N=828) Reference
Manglende hensyn ved passage (f.eks. for høj fart, for tæt på)	29% (1,42)	46% (2,24)	21%
Sammenstød/fald/styrt forårsaget af andre	2% (1,80)	4% (3,29)	1%
For mange mennesker samlet på et sted	49% (4,46)	20% (1,79)	11%
Støjende adfærd (f.eks. fester, høj musik, råberi)	47% (4,24)	7% (0,64)	11%
Hærværk eller ødelæggende brug af faciliteter eller natur	27% (2,19)	14% (1,14)	13%
Efterladt affald	69% (1,64)	59% (1,41)	42%
Motoriseret færdsel i naturen	6% (0,58)	11% (1,06)	10%
Løs hund (uden snor eller ikke under kontrol)	25% (0,90)	46% (1,64)	28%
Begrænsning af adgang (f.eks. pga. jagt eller konkurrence)	14% (1,83)	9% (1,19)	7%
Uønsket seksuel opmærksomhed/adfærd	6% (4,87)	2% (1,48)	1%
Negative tilråb	6% (1,80)	5% (1,64)	3%
Diskussion/skænderi med andre brugere	2% (1,01)	5% (2,77)	2%

Tabel 2 viser, at både Østre Søbad og Vesterskoven afviger markant fra gennemsnittet for hele det undersøgte område i Silkeborg Kommune, hvad angår frekvensen af nogle typer af gener. Således oplevedes trængsel samt støjende adfærd, hærværk og ødelæggende brug af faciliteter og naturområder langt oftere som gener på Østre Søbad end i både Vesterskoven og alle de andre undersøgte naturområder. Ligeledes er det tydeligt, at manglende hensyn ved passage oftere oplevedes som en gene i Vesterskoven end både på Østre Søbad og generelt

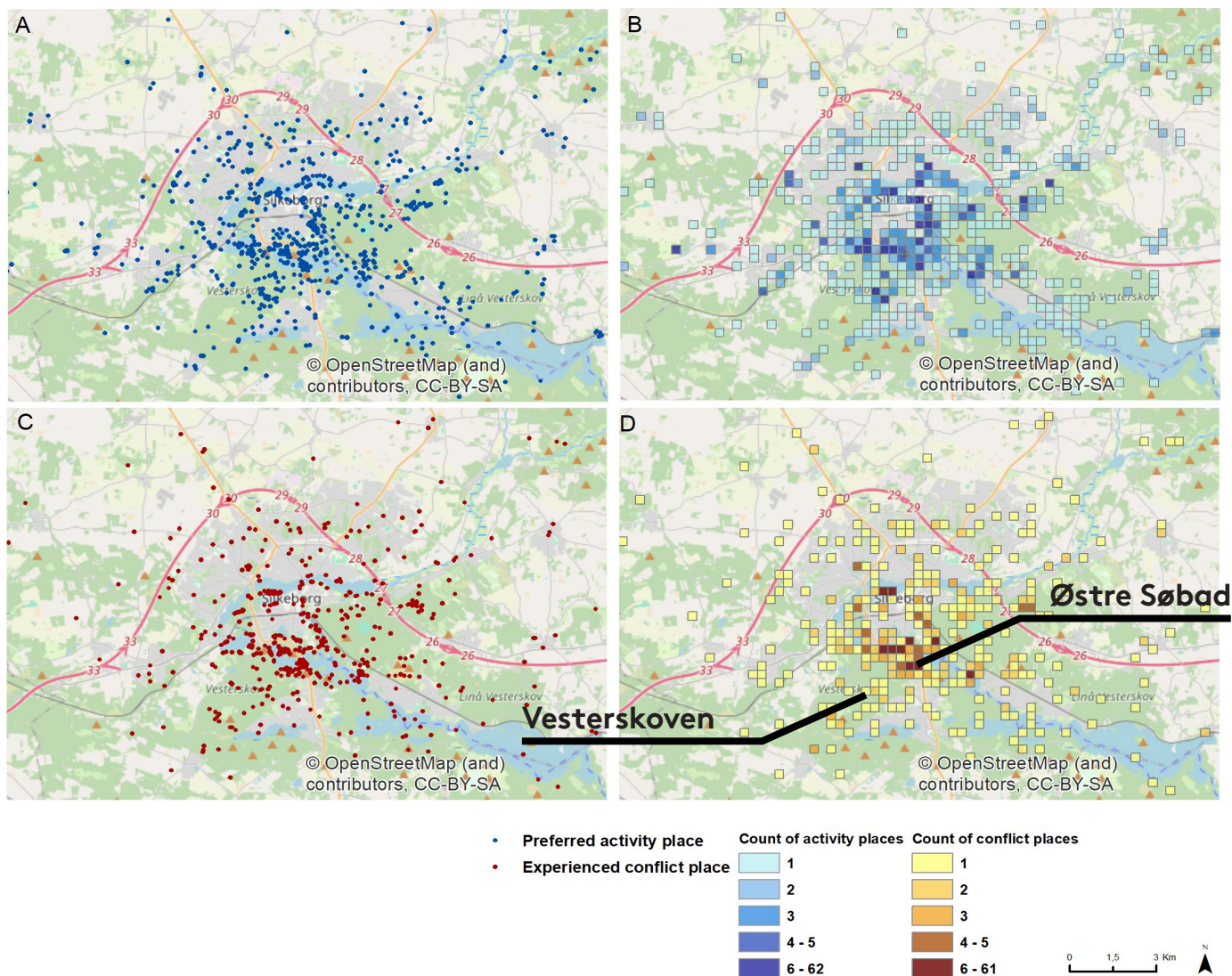
i naturen i Silkeborgområdet. Resultaterne indikerer desuden, at sammenstød, fald eller styrt forårsaget af andre var mere udbredt i Vesterskoven end både på Østre Søbad og generelt. Goner som følge af løse hunde er en udbredt gene, men i Vesterskoven var det mere udbredt end generelt i naturen i Silkeborgområdet. Uønsket seksuel opmærksomhed var mere udbredt som gene på Øster Søbad end i Vesterskoven og generelt. Omvendt var diskussion/skænderi mere udbredt i Vesterskoven end på Østre Søbad.

#2 Mange og forskelligartede brugere samlet et sted kan føre til gener

Resultaterne viser, at intensiv brug af urbane naturområder i Silkeborg førte til hyppigere oplevelser af gener både på individniveau og områdeniveau (Arvidsen et al., 2024). Både Østre Søbad og Vesterskoven er velbesøgte naturområder i Silkeborg, og potentialet for gener i disse områder er derfor større end i andre områder med et lavere brugstryk. Kort A-C (Figur 2) viser brugernes foretrukne aktivitetssteder samt steder, hvor brugerne har oplevet gener i naturen i Silkeborg.

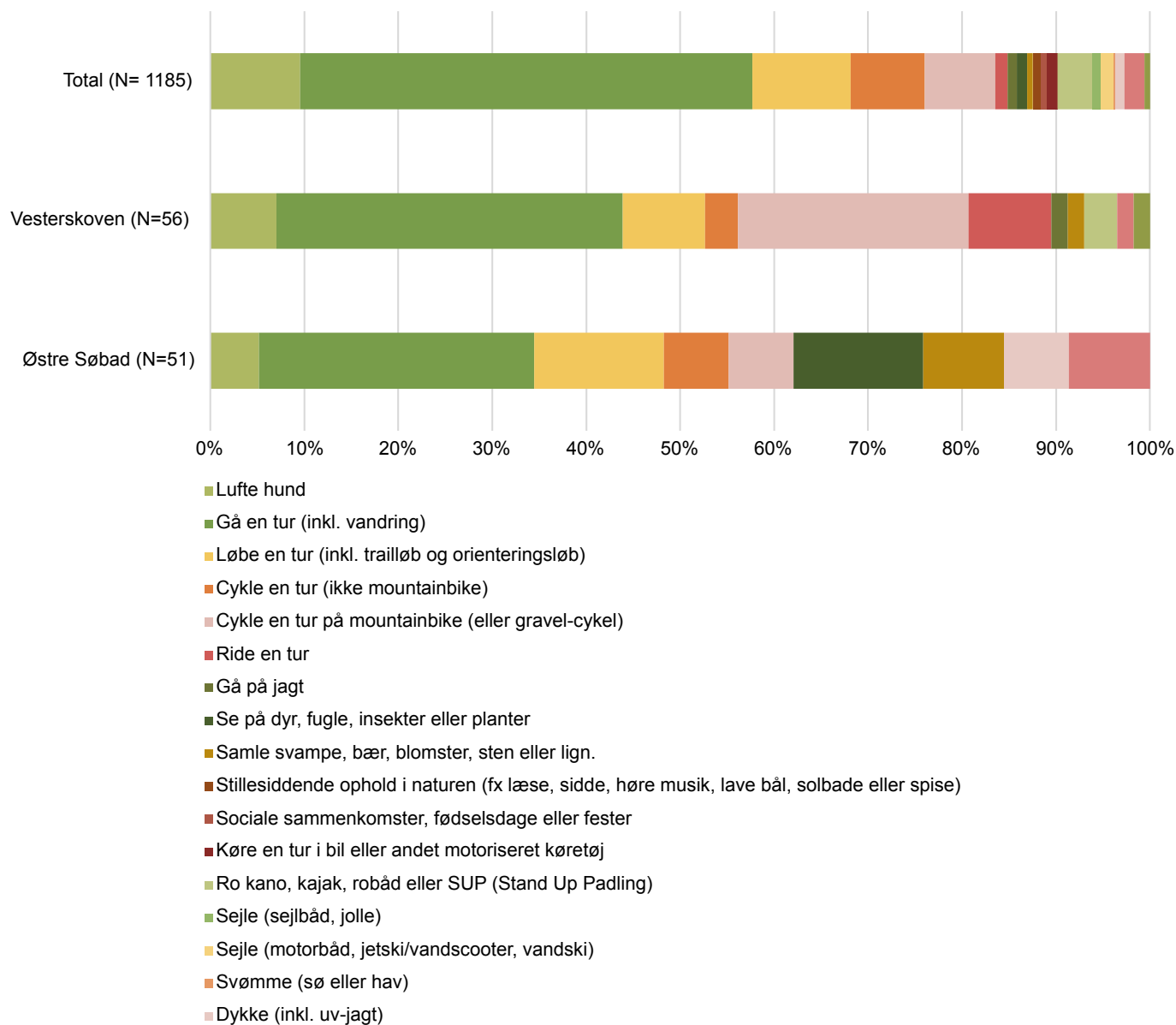
Andre studier viser, at risikoen for gener og konflikter er større i naturområder, der bruges af mange forskellige brugergrupper, der deltag i forskellige aktiviteter og søger forskelligartede – og potentielt modstridende – oplevelser (Wolf et al., 2018, Santos et al., 2016). Østre Søbad og Vesterskoven rummer mange forskellige brugergrupper (Figur 3), og begge områder har på det grundlag et stort potentiale for gener, hvorfor det ikke er overraskende, at områderne blev identificeret som hotspots med relativt mange gener inden for et begrænset område.

Figur 2. Kortene viser brugernes foretrukne aktivitetsområder på individniveau (A) og på et samlet niveau som hotspots (B). Ligeledes viser kortene brugernes oplevede gener på individniveau (C) og på et samlet niveau som hotspots (D). Hotspots vises på 300 meter net med en fraktil fordeling, hvor den femte fraktil = hotspot.

Figur 3. Borgernes foretrukne aktiviteter på Østre Søbad, i Vesterskoven og generelt.

#3 Forstyrrelse af ønskede oplevelser og forskelle i værdier kan føre til gener

Ud over de to grundlæggende forhold, som er beskrevet ovenfor i #2 (et højt brugstryk og stor diversitet i brug), peger resultaterne på to andre vigtige forhold, der kan forklare brugernes oplevelse af gener. For det første viser resultaterne, at brugerne oplever gener, når de oplevelser, de ønsker og søger (oplevelsesmål) gennem en given frilivsaktivitet i naturen, forstyrres eller ødelægges gennem direkte møder med andre brugere. For eksempel 1) når en mountainbike-rytter må bremse op pga. andre brugere på et MTB-spor og derved bliver forstyrret i sin oplevelse af flow, 2) når en hundelufter generes af en mountainbike-rytter, der passerer i høj fart på en fællessti, og hundelufteren forstyrres i sin rolige naturoplevelse, eller 3) når en rytter (til hest), en mountainbike-rytter eller en gående opsøges af en løs hund og midlertidigt må stoppe deres aktivitet og rette al opmærksomhed mod hunden. Eller som i eksemplet nedenfor, hvor en bruger generes af trængsel og larm på Østre Søbad, fordi hun kom for at få en rolig naturoplevelse:

”Når jeg vælger at træne og opholde mig i naturen, så gør jeg det for at være et sted, hvor der ikke er larm. Jeg gør det for at være et sted, hvor der er frisk luft og ro, og jeg kan høre vind i træerne og bølgerne ved kanten [af søen]. Så det betyder selvfølgelig også, at når det ikke er der, når jeg bliver forstyrret hernede, så savner jeg jo den ro, der er dernede, når det er uden for sæsonen. ”

For det andet viser analyserne, at brugerne oplever gener, når deres grundlæggende værdier eller normer udfordres af andre brugeres adfærd, hvilket kan opstå både uden og gennem direkte møder med andre brugere. For eksempel 1) når nogle brugere generes af, at unge spiller musik i naturen, 2) når nogle brugere bliver stødt over hundeluftere, der ikke har deres hund i snor, eller 3) når nogle brugere forarges over folk, der bader uden tøj på eller som ikke bruger faciliteterne på Østre Søbad til omklædning og i stedet klæder om på badebroen. Eller som i eksemplet nedenfor, hvor én, der træner jævnligt ved Østre Søbad, bliver irriteret over hundeluftere, der trodser regler om, at hunde ikke må bade i søen.

”Det irriterer mig, at det står på skiltet, at du ikke må lade din hund bade der [i søen]. [...] Der er vel en grund til, at der er et skilt, hvor der står, at hunden ikke må være løsgående, og at de ikke må bade. [Så] det er ikke noget, jeg føler mig sådan personligt generet af. Jeg føler mig måske i stedet for en lille smule intimideret over, at folk overhovedet ikke gider at følge de retningslinjer, der er. ”

Teoretisk forbinder resultaterne sig tydeligt til henholdsvis *Goal interference theory* (Jacob and Schreyer, 1980, Owens, 1985) og *Social values theory* (Saremba and Gill, 1991), der er to dominerende måder at forstå, hvilke forhold, der kan føre til, at gener opstår. Uanset om generne opstår på grund af forstyrrelse af oplevelsesmål eller forskelle i værdier og normer, vil et højt brugstryk og stor diversitet i aktivitetstyper og brugergrupper øge risikoen for gener. Således vil brugere af urbane naturområder som Østre Søbad og Vesterskoven uvægerligt opleve gener. Oplevelser af gener kan på den baggrund i høj grad forstås som en social præmis for rekreativt friluftsliv i urbane skovområder.

Foto: Silkeborg Kommune

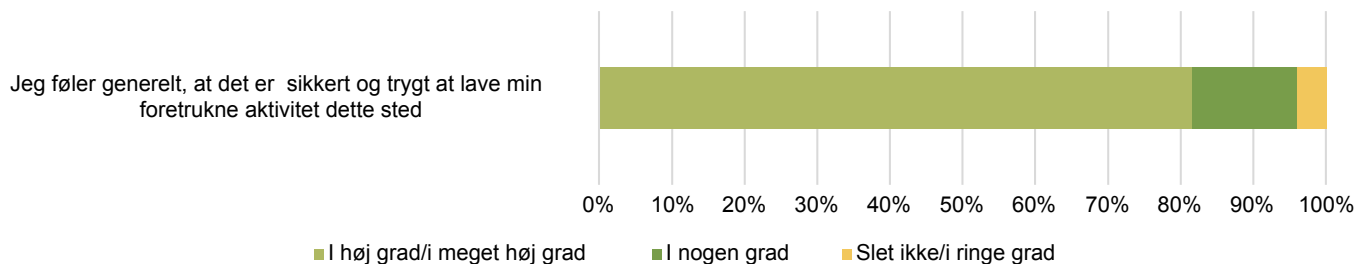

Foto: Silkeborg Kommune

#4 Utryghed og oplevet risiko kan føre til gener

Forstyrrelser af ønskede oplevelser er en central kilde til gener for brugerne (se #2 og #3). I relation hertil viser resultaterne, at utryghed og oplevet risiko spiller en selvstændig rolle i oplevelsen af gener, der rækker ud over øvrige forstyrrelser af rekreative mål. Utryghed og oplevet risiko er selvstændige fænomener, men da de ofte er tæt forbundet og opstår i nogle af de samme situationer, behandles de her i samme afsnit.

Resultaterne viser, at borgerne generelt følte, at det var trygt og sikkert at bruge de steder, hvor de oftest dyrkede deres foretrukne aktiviteter i naturen (figur 4). Mens 82% i høj grad eller meget høj grad oplevede, at det var trygt og sikkert på det sted, hvor de dyrkede deres foretrukne friluftslivsaktivitet, så var det kun 4%, der slet ikke eller i ringe grad oplevede stedet som trygt og sikkert.

Figur 4. Borgernes oplevelse af tryghed og sikkerhed på det sted, hvor de oftest udøver deres foretrukne aktivitet i naturen i Silkeborg Kommune (N=859).

Samtidig med at brugerne generelt oplevede, at det var trygt og sikkert at dyrke deres foretrukne friluftslivsaktivitet, rummer interviewdata en række eksempler på situationer, hvor brugerne beskriver, at der var risiko for skader på mennesker eller dyr. Nogle udbredte eksempler er cyklister som overhaler gående med høj fart på en fællessti, ryttere der skal passere gående eller cyklister på en ridesti, MTB-ryttere som møder gående på MTB-spor, løse hunde der opsøger mennesker eller dyr – f.eks. heste eller andre hunde. Citatet nedenfor, hvor en rytter oplevede mødet med en løs hund som risikofyldt for både mennesker og dyr, kan tjene som eksempel.

”Jamen, det generer mig, når hunde kommer løbende hen mod min hest, og står og gør. Det tænker jeg er potentielt farligt, for mig og min hest, men jeg ville også være ked af, hvis min hest den sparkede sådan en hund, så den ikke kunne leve længere. Det er jo 600 kilo der sparker i affekt.”

Citatet eksemplificerer, at oplevet risiko ofte er forbundet med et potentielt kontroltab, der knytter sig til usikre og uforudsigelige situationer, der opstår mellem brugere. Sådanne situationer er ofte forbundet med 1) forskelle i hastighed, 2) flerbrug på aktivitetsopdelte stier, og 3) møder mellem dyr og mennesker – og særligt børn – i forskellige konstellationer.

Gener, hvor brugerne oplever utryghed og risiko, synes i høj grad at knytte sig til Vester-skoven, hvor der netop er flere aktivitetsopdelte stier, brugere med dyr (f.eks. ryttere og hundeluftere) samt mulighed for, at brugergrupper, der bevæger sig med meget forskellig fart, møder hinanden. Dog er der også enkelte eksempler fra Østre Søbad, f.eks. i forbindelse med cykling gennem tunnelen under Horsensvej.

Foto: Silkeborg Kommune

Resultaterne viser desuden, at nogle brugere – udover at blive generet af risikofyldte situationer – oplever utryghed, der relaterer sig til forventninger om, hvilke situationer der kunne opstå. De forventninger, der skaber utryghed, knytter sig til de samme situationer, som giver anledning til oplevet risiko, og er relateret til tidligere generende oplevelser – dvs. forskelle i hastighed, flerbrug på aktivitetsopdelte stier og møder mellem dyr og mennesker. Citatet nedenfor viser, hvordan oplevelser af risikofyldte situationer kan føre til øget utryghed.

”Jeg går og snakker, og hunden er måske 3 meter ude i snoren, og så kommer der lige pludselig nogen farende bagfra, som ikke siger noget. Og fordi jeg så går, og snakker, så har jeg ikke hørt dem, og så lige pludselig står man og skal have hunden trukket til sig, for at der ikke skal komme en farlig situation. Og hvor jeg nogle gange oplever en lidt sådan aggressiv ‘flyt jer’-fornemmelse - ‘Nu er vi ude her og skal cykle hurtigt, så nu skal I flytte jer, så vi kan komme forbi’. Der er selvfølgelig masser, som ringer med klokken, og som råber eller et eller andet. Så man har tid til at flytte sig. Men jeg har lidt den der oplevelse af at skulle holde øje over skulderen, om der kommer nogle farende i en fart.”

Citatet antyder, at både de risikofyldte situationer og utrygheden er komplekse forhold, der hænger tæt sammen med almindelig adfærd og foretrukne oplevelser blandt forskellige brugere. I det konkrete tilfælde underforstås det, at samtalerne med en ven samt det, at hunden kan bevæge sig nogenlunde frit i snor, er centrale dele af den rekreative oplevelse, som hundelufteren søgte. Tilsvarende er der god grund til at tro, at et frit og uhindret flow gennem skoven var en central rekreativ oplevelse for cyklisten. Samlet betyder det, at det ikke altid er indlysende, hvem der bærer hovedansvaret for, at utrygheden opstår, samt hvordan risikoen – og ikke mindst utrygheden – kan begrænses.

#5 Individuelle forventninger og 'stedets ånd' påvirker brugernes følsomhed over for gener

Som vist i #2, #3 og #4 øger nogle generelle forhold risikoen for, at brugerne oplever gener, når de er i naturen. Det drejer sig om mange brugere samlet i et område, stor diversitet i brugergrupper, forstyrrelse af oplevelsesmål, forskelle i værdier samt oplevelser af risiko og utryghed. Om end disse forhold

synes at være generelle, så tyder resultaterne også på, at både individuelle og sociale forventninger til den sociale-rumlige kontekst påvirker brugernes følsomhed for gener. Mest tydelige var de fælles forventninger til besøg på Østre Søbad, hvor konsensus synes at være, at det er et sted, der skal rumme mange forskellige brugergrupper – også de brugergrupper, der fylder meget samt forstyrrer andre og/eller skiller sig ud fra andre brugergrupper i forhold til gængse værdier og normer for ophold i naturen. Citatet nedenfor, hvor en badegæst beskriver – og accepterer – 'ånden' på Østre Søbad, kan tjene som eksempel.

"[Der] er sådan en eller anden slags uskreven konsensus omkring, at det ungdommelige, højlydte, meget grillende - det foregår på Østre [Søbad]. Og så det der sådan lidt rolige: vi er her, og det er uden musik - det foregår på Vestre [Søbad]. Det synes jeg sådan set, er fint sådan."

Brugernes oplevelse af Østre Søbad synes at være, at det er et sted, der er præget af intensiv og mangfoldig brug, hvilket ser ud til at øge brugernes tolerance over for adfærd, der almindeligvis betragtes som uacceptabel i naturen. Resultaterne viser, at intensiv og mangfoldig brug – herunder f.eks. trængsel, larm og festlige sammenkomster – er en del af 'stedets ånd' på Østre Søbad, og at brugerne giver udtryk for, at der også skal være plads til den slags brug. Samtidig udtrykker brugerne også et ønske om, at de unge ville tage mere hensyn til stedets øvrige brugere. Det tyder altså på, at 'stedets ånd' ikke forandrer brugernes grundlæggende ønsker til rekreative oplevelser, men derimod gør, at brugerne i højere grad accepterer og tolererer adfærd, som de normalt ikke ville gøre andre steder i naturen. I den forstand påvirker stedets ånd bruger-

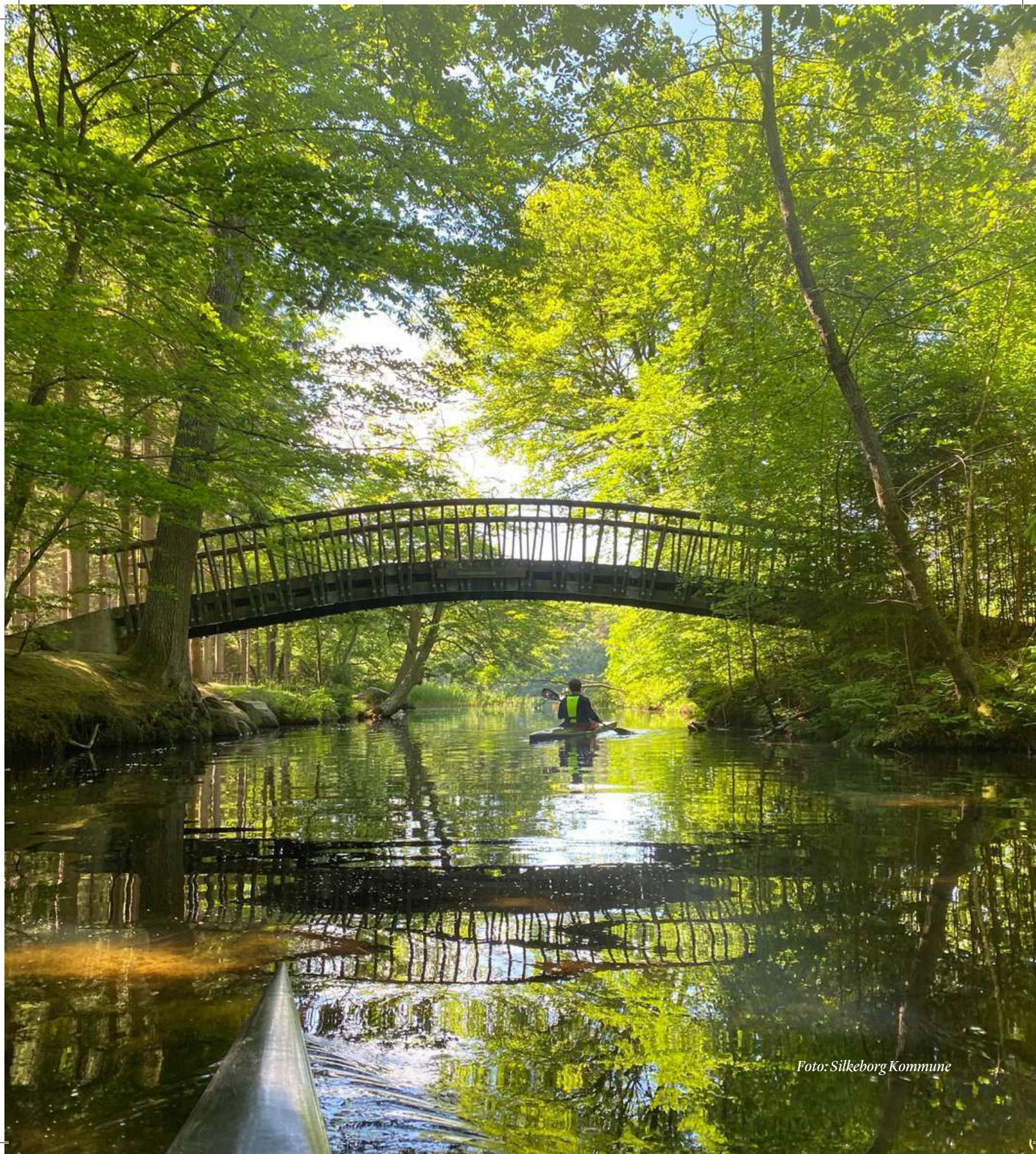
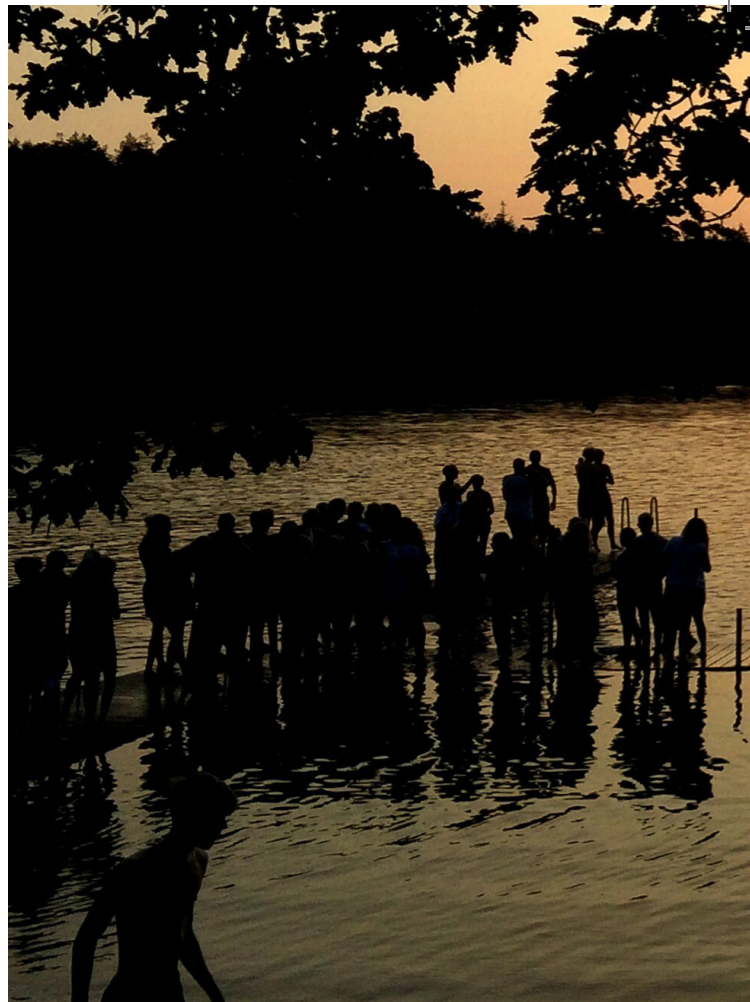

Foto: Silkeborg Kommune

nes følsomhed for gener. I citatet nedenfor beskriver en hundelufter, hvordan både gener og tolerance i perioder karakteriserer besøgene på Østre Søbad.

"Det er sådan lidt 'jo' jeg kan da godt gå og være lidt irriteret over det [støjen] dernede, men jeg synes, at det er ... Altså, for fanden – de [unge] må ikke være nogen steder. Altså jeg tænker, så er det jo fint, så lad dem være. Altså, selvfølgelig er de dernede og hører høj musik, og den der periode med studenterfester, der er jo total gang i den, men selvfølgelig er de dernede, og selvfølgelig er der det [gang i den], og det synes jeg jo egentlig også – på en eller anden måde – der skal være plads til. Så på den måde, synes jeg jo egentlig ikke, at det sådan er en gene ... altså jo, det kan føles sådan nogle gange, men jeg synes også på en eller anden måde, at de skal have lov til det."

Anderledes er brugernes forventninger til 'ånden' i Vesterskoven, og dermed også til, hvilke oplevelser man kan forvente som bruger. Selvom Vesterskoven er velbesøgt og danner ramme om mange forskellige brugergruppers aktiviteter (se #2), så er det i store dele af skoven muligt at bevæge sig uforstyrret, være alene og opleve naturen, hvilket afspejles i nogle klare forventninger til, hvilke oplevelser man kan få som bruger. Citatet nedenfor kan tjene som eksempel.

"Jamen altså, for det første synes jeg jo, at det er en pæn skov. Fordi den er så gammel, og den har jo flotte gamle træer. Så den har ligesom den her ægte skovstemning. Det er ikke bare sådan en nyplantet skov. Og ja, så synes jeg bare, at det giver ro. Der er ikke så mange [mennesker]. Det er ikke sådan en overrendt skov. Så det er et sted, hvor man lige kan koble af, og ikke skal forholde sig til andre mennesker. Jeg får ro, når jeg er derude. Så det er også det, jeg bruger den til. Til at koble af, altså gåture. Men jeg bruger den også til at ride i. Og cykle mountainbike en gang imellem"

Foto: Silkeborg Kommune

Brugernes oplevelser af 'stedets ånd' og dermed deres forventninger til oplevelsesmuligheder i Vesterskoven adskiller sig markant fra forventninger til oplevelsesmuligheder på Østre Søbad. Brugernes følsomhed over for gener formes af den sociale-rumlige kontekst, og 'stedets ånd' kan opleves meget forskelligt, selv i områder, der ligger meget tæt på hinanden. Tilsyneladende er brugernes evner til at fornemme og navigere i disse forskelle gode – selv inden for mindre geografiske områder, hvilket citatet nedenfor illustrerer.

"Og generelt synes jeg, at Vesterskoven er jo kæmpestor. Så der er rigtig meget trafik lige omkring Almindsø og hen mod Østre Søbad, men i resten af Vesterskoven, synes jeg, at det er [det] jo sjældent man møder andre. Måske en mountainbikerytter i ny og næ, men ellers så føler man næsten, at man har skoven for sig selv. Fordi det er altså et relativt stort område."

Samlet set er brugernes forventninger til, hvilke oplevelser et område kan tilbyde, afgørende for, hvor følsomme de er over for gener det pågældende sted. Særligt de brugere, der søger rolige naturoplevelser med fokus på dyr, fugle og planter, ser ud til at være følsomme over for at opleve gener, når deres ønskede oplevelsesmål forstyrres (Arvidsen et al., 2024).

#6 Tolerance og hensyn påvirker oplevelsen af gener og er et fælles ansvar

Bynære skove som Østre Søbad og Vesterskoven er karakteriseret af mange forskellige brugergrupper med potentielt modstridende oplevelsesmål og værdier, hvilket øger risikoen for, at brugere oplever gener (se #2 og #3). For at begrænse den risiko er brugernes adfærd formelt reguleret af generelle og lokale regler for ophold og færdsel (<https://mst.dk/borger/natur-og-fritid/regler-for-faerdsel-i-naturen>). Reglerne skal sikre hensynet til planter, dyr og mennesker og er bl.a. en vigtig brik i at begrænse gener. Resultaterne viser, at brugeradfærd derudover er reguleret af uformelle normer og forventninger til, hvordan man som bruger skal opføre sig i specifikke naturområder (se #5). Normerne og forventningerne dikterer en særlig etikette for brugeradfærd samt hensyntagen og tolerance over for andres adfærd. Analyserne viser tre overordnede pointer i relation til dette.

For det første, at hensyntagen manifesterer sig på forskellige måder for forskellige brugergrupper i relation til deres specifikke aktivitet: Mountainbikeryttere viser f.eks. hensyn ved tydeligt at sætte farten ned og holde god afstand, når de passerer andre brugere. Badende gæster, der ønsker at bade nøgne, viser hensyn ved – så vidt muligt – at begrænse tiden, de er nøgne på land, samt ved tydeligt at vende fronten væk fra andre gæster. Hundeejere viser hensyn ved at have deres hund i kort snor og holde tydelig afstand, når de passerer andre. Citatet nedenfor er et eksempel på, hvordan brugerne opfatter hensynet til andre brugere som del af en uformel norm for adfærd i naturområder, hvor der er mange brugere.

”[I] de områder, der er fællesområder, der er det vigtigt, man som bruger overholder retningslinjerne. Det vil sige, er man med hund, så har man den i snor. Er man på hest, så rider man i en kolonne, altså efter hinanden og ikke ved siden af hinanden. Og er man på cykel, så tager man farten af og viser hensyn [når man passerer andre]. Det der sådan helt gængse ting, at er man de steder, hvor man møder andre, så må man bare tage hensyn. Det er sådan, jeg oplever det. Jeg oplever ikke, at der er nogen grupper der er bedre eller værre [end andre].”

For det andet viser resultaterne, at det at vise hensyn til andre brugere har stor indvirkning på oplevelsen af gener på to niveauer. Dels har hensynet til andre brugeres behov og ønsker helt konkret indvirkning på oplevelses- og aktivitetsmuligheder. Fx 1) når vandreren ikke forstyrres i sin naturoplevelse, fordi hundelufteren har styr på sin hund, 2) når mountainbike-rytteren ikke får ødelagt sin flow-oplevelse på MTB-sporet, fordi andre brugere viser hensyn og træder til siden, eller 3) når hundelufteren ikke forskrækkes af en forbipasserende cykel, fordi cyklisten bruger ringeklokken og sætter farten ned. Dels tyder resultaterne på, at selve handlingen eller gestussen *at vise hensyn* ændrer brugernes følsomhed over for gener. Således reagerer brugerne generelt positivt

på gensidige hilsner, da det, som eksemplet nedenfor viser, kan give en oplevelse af at være en del af et positivt fællesskab i naturen. Som citatet viser, kan den oplevelse være med til at forme, hvordan brugerne møder hinanden fremover – og dermed deres følsomhed over for at opleve gener. En bruger fortæller om sine oplevelser:

”Jeg synes, at det er positivt, når man møder [andre brugergrupper]. Det er lige meget, om det er en cyklist eller nogen der går tur eller en hundelufter. Jeg synes, at de fleste siger ’dav’ til hinanden. Det synes jeg, gør noget positivt for en skovtur. [...] Det bliver man bare glad over. Også fordi jeg tænker, at de nyder skoven lige så meget, som vi andre gør. Sådan en fælles følelse af, at vi synes, det er dejligt at være i skoven. Så bliver man måske lidt mere venlig stemt [selv].”

For det tredje – og relateret til ovenstående – viser analysen, at hensyn og tolerance er nært og dynamisk forbundet i den forstand, at hensyntagen ser ud til at påvirke tolerance. Analyserne indikerer, at når brugere oplever, at andre viser hensyn, så bliver de mere tolerante og viser mere hensyn over for den bruger eller brugergruppe og vice versa. Det følgende citat fra en mountainbikerytter viser, at brugere der oplever, at andre ikke viser hensyn, begrænser deres hensyntagen og tolerance i andre situationer:

”Hvis man så bare kunne sige: ’godt - de 17 km der er opmærket mountainbikespor, der må man ikke løbe eller gå eller noget andet - det er kun for mountainbikere’. Det kunne være fantastisk, fordi så tror jeg også at folk [på MTB] måske vil tage mere hensyn, når de ikke var på sporet. Så vil de også tage hensyn til andre. Men det bliver jo sådan: ’Når de ikke tager hensyn til os, så er vi også ligeglade, når vi er et andet sted’.”

Samlet viser analyserne, at hensyn og tolerance forhandles og vedligeholdes relationelt mellem brugerne, når de besøger et naturområde. Det betyder, at ansvaret og muligheden for at begrænse gener generelt er et fælles anliggende for brugerne. Alle brugergrupper kan bidrage til at mindske risikoen for gener ved både at vise hensyn og være tolerante.

Overordnet set viser resultaterne samtidig, at tolerance over for grupper, der laver andre aktiviteter end en selv, er et af de forhold, der bedst forudsiger, hvor følsomme brugere er over for at opleve gener (Arvidsen et al., 2024). Dvs. at jo lavere tolerance brugerne har over for andre brugergrupper, desto oftere vil de føle sig generet.

#7 Aktivitetsopdelt brug af naturen mindsker gener – men også gensidig tolerance

Behovet for at dele naturen med andre brugere er indlysende, særligt i bynære naturområder med mange forskellige brugere. Lige så indlysende er fordelene for en specifik brugergruppe, der har adgang til en aktivitetsspecifik sti eller facilitet. Mindre klart er det dog, hvordan henholdsvis fælles og aktivitetsopdelt brug af naturen påvirker brugernes følsomhed over for gener.

Både fælles brug og aktivitetsopdelt brug har potentiale til at påvirke brugernes følsomhed over for gener. Aktivitetsopdeling har den åbenlyse fordel, at brugergrupper, der er meget forskellige – f.eks. hvad angår bevægelsesmåde eller oplevelsesmål – adskilles, hvilket mindsker risikoen for gener (se #2, #3 og #4). Nedenstående citat eksemplificerer, hvordan brugerne oplever gevinsterne ved aktivitetsopdelte stier.

"Vi er kommet ude i Vesterskoven [...] i mange år, og de her mountainbikespor, de er jo blevet bedre og bedre på den måde, at de adskiller mountainbikerne mere og mere fra os andre. For år tilbage, der var der nogle steder, hvor når man kom der, så skulle man tænke 'Åh shit, nu er der 200 meter af skovvejen, hvor mountainbikesporet kører på skovvejen. Så der skal man passe på, fordi der kan de komme drønende'. Og især når du har en hund i snor [...] men som sagt, når mountainbikerne bare bliver inde på deres egne spor, så er de jo ikke noget problem. Så er der nogle få steder, hvor mountainbikerytterne krydser skovvejene, men det synes jeg også er ok, der skal man bare være opmærksom. "

Omvendt ser det dog også ud til, at aktivitetsopdeling mindsker tolerancen mellem den brugergruppe, der har privilegeret adgang til faciliteten, og dem, der ikke har. For førstnævnte gruppe fører aktivitetsopdeling til oplevet ejerskab af specifikke faciliteter eller områder, hvilket mindsker tolerancen over for andre brugergrupper, der anvender området eller faciliteten. For sidstnævnte gruppe mindskes tolerancen over den gruppe, der har privilegeret adgang til en facilitet, når de bevæger sig uden for det aktivitetsspecifikke område eller facilitet. Samlet set kan aktivitetsopdeling fremme brugeroplevelser for mange forskellige brugergrupper, men samtidig kan prisen være et fald i tolerance mellem brugergrupper. Citatet nedenfor kan tjene som eksempel.

"Når vi kører på de her brede grusstier... det er typisk der, at der er en manglende forståelse for, at vi bruger dem - især efter vi har fået vores officielle [MTB]spor. 'Hvorfor kan vi ikke bare holde os til vores spor?' Så der er egentlig en manglende forståelse for, hvorfor vi ikke bare bliver der [på MTB-sporet]. "

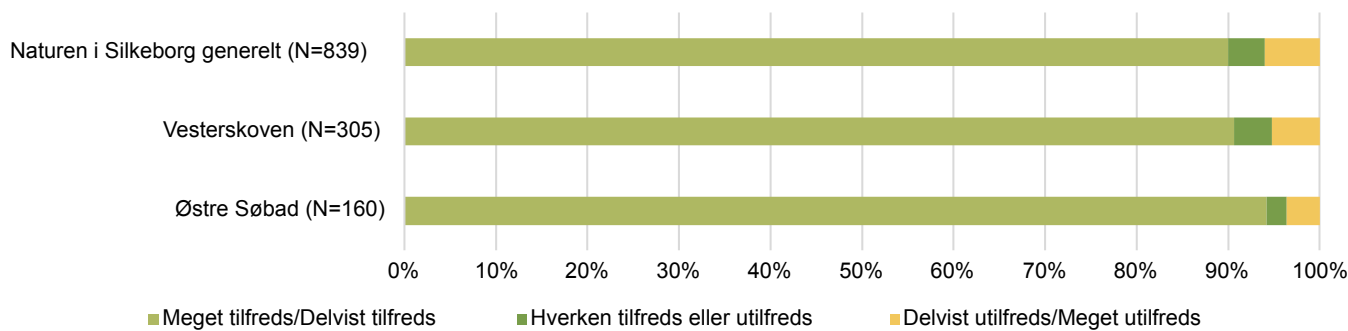
Samlet set viser resultaterne, at opdeling af brugere ved hjælp af aktivitetsspecifikke stier og faciliteter giver bedre brugeroplevelser, men samtidig at prisen i nogle tilfælde kan være et fald i gensidig tolerance mellem brugergrupper.

#8 Brugernes tilfredshed er generelt høj, selvom de fleste brugere oplever gener

Brugertilfredshed er et udbredt mål for den rekreative værdi af et område. Figur 5 viser, at næsten alle brugere er *meget* eller *delvist tilfredse* med deres muligheder for at dyrke deres foretrukne friluftslivsaktivitet på Østre Søbad (94%), i Vesterskoven (91%) og generelt i hele Silkeborg-området (90%).

Figur 5. Borgernes tilfredshed med mulighederne for at udøve deres foretrukne aktivitet på Østre Søbad og i Vesterskoven på tværs af alle aktiviteter.

Analyserne viser, at størstedelen af brugerne af naturen i Silkeborg oplever gener i løbet af sommerperioden (Se #1 og Arvidsen et al., 2023). Og selvom tilfredsheden med mulighederne for at udøve ens foretrukne aktivitet generelt er høj, så er det ligeledes tydeligt, at gener påvirker brugernes tilfredshed negativt både i den konkrete situation og på længere sigt. Tabel 3 viser, hvordan gener påvirker brugernes tilfredshed. Oplevelsen af gener førte i nogen grad, i høj grad eller meget høj grad til nedsat tilfredshed både i den konkrete situation (60%) og mere generelt (40%).

Tabel 3. Geners betydning for brugernes tilfredshed i situationen og generelt i Silkeborg-området (N=495).

	Slet ikke/ I ringe grad	I nogen grad	I høj grad/ I meget høj grad
Tilfredshed			
- Situation: Situationen ødelagde min glæde ved besøget den dag	40%	35%	25%
- Generelt: Situationen har gjort, at jeg oplever mindre glæde ved at bruge dette sted.	60%	28%	12%

De kvalitative analyser tyder på, at en høj generel brugertilfredshed og negative konsekvenser af gener eksisterer side om side hos brugerne. Citatet nedenfor, hvor en rytter reflekterer over betydningen af gener, kan tjene som eksempel:

”Langt de fleste brugere af skoven synes jeg hilser fint på hinanden og ønsker hinanden en god tur. Og det er meget dejligt, synes jeg, at man på trods af, at man har nogle forskellige interesser, stadigvæk kan ønske hinanden en god tur. Og det er jo heldigvis langt størsteparten af dem [turene] der er det. Men der er jo de der trælse episoder - og det er jo dem man husker. Sådan er vi jo som mennesker, det er jo dem man noterer sig. Selvom solen har skinnet og det har været grønt på træerne, så har man alligevel ikke nydt turen på samme måde, som man ellers ville have gjort det. Så på den måde kan det da godt give sådan en lidt negativ klang på ens tur.”

Det skal bemærkes, at de brugere, der indgår i undersøgelsen, er folk, der aktuelt bruger de pågældende naturområder. Det må derfor formodes, at de negative konsekvenser af generende oplevelser ikke har stoppet deres brug af området. For forhenværende brugere af området kan tilfredsheden være lavere.

#9 Brugerne håndterer oplevelsen af gener på forskellige måder

Som vist ovenfor er brugernes tilfredshed med mulighederne for at udøve deres foretrukne aktivitet generelt høj, selvom mange oplever gener, og selvom disse påvirker de rekreative oplevelser negativt. Analyserne viser, at brugere håndterer gener på mindst to forskellige måder. Den ene håndteringsstrategi består i flytte sig fra de generende oplevelser. Forflytning findes i to varianter: Dels en rumlig forflytning, hvor brugerne fjerner sig helt fra et område som følge af potentielle/aktuelle generende oplevelser. Dels en tidslig forflytning, hvor brugerne undgår et område i særlige tidsrum eller på en særlig årstid, hvor risikoen for generende oplevelser er for stor. Citatet nedenfor, hvor en bruger beskriver, hvordan han undgår Vesterskoven i særlige tidsrum for at undgå at møde mountainbikere, kan tjene som eksempel på sidstnævnte strategi.

”Altså vi kan godt finde på at tænke [...], om vi skal ud og gå i Vesterskoven. ‘Åh, det er lørdag formiddag - det er søndag formiddag - og der er garanteret mange mountainbikere i dag. Vi kører et andet sted hen’, og så prioriterer vi at tage derud på nogle tidspunkter, som er lidt mere off peak i forhold til mountainbikere.”

Den anden håndteringsstrategi handler om at tilpasse sine forventninger til den sociale virkelighed, der er på det sted, man besøger i naturen. Denne håndteringsstrategi er kognitiv og består grundlæggende i at justere sin opfattelse af, hvad det pågældende sted kan tilbyde, på baggrund af tidligere oplevelser. Citatet nedenfor, hvor en hundelufter beskriver ændringer i sit forhold til Østre Søbad, kan tjene som eksempel på forventningstilpasning.

”Der troede vi, at det var en perle, vi havde skjult i baghaven. Men det ved vi godt nu, at hvis vi er dernede en dag, hvor det bare er noget, der minder om godt vejr, så er der mange mennesker. Så på den måde, bliver vi jo ikke overrasket. Vi ved også, at der er forskellige [brugergrupper], både børnefamilier, der leger med børn, og der er nogle unge [...] at vi møder de forskellige grupper. Så det tænker jeg, det er heller ikke [noget problem] i og med, at vi er sådan bevidste om, hvad det er vi møder. Men vi er der så meget, at vi har fuldstændig styr på, hvad der sker. Så jeg synes ikke, at der er noget, der kan overraske på den måde.”

Strategierne, der i nogen grad kan fungere side om side, er velkendte fra litteraturen og beskrives som *displacement* (rumlig/tidslig forflytning) og *product shift* (justerede forventninger til oplevelsesmuligheder) (Manning and Valliere, 2001, Arnberger and Eder, 2012, Manning, 2022).

Analyserne viser, at de to håndteringsstrategier er relativt udbredte i Silkeborg-området generelt, og der er god grund til at tro, at det også gør sig gældende specifikt på Østre Søbad og i Vesterskoven. Tabel 4 viser, at brugerne tilpasser sig gener enten ved i nogen grad eller i høj/meget høj grad at bruge andre steder i stedet for (31%) eller ved at ændre deres opfattelse af, hvad stedet, hvor de oplevede gener, kan tilbyde (30%).

Tabel 4. Brugernes håndtering af gener i Silkeborg-området (N=495)

Håndteringsstrategier	Slet ikke/ I ringe grad	I nogen grad	I høj grad/ I meget høj grad
- Forflytning: jeg er begyndt at bruge andre steder i stedet for	69%	22%	9%
- Forventningstilpasning: mine forventninger til, hvad stedet kan tilbyde, har ændret sig	70%	23%	7%

Implikationer for praksis

#1: Gener i naturen er en integreret del af friluftsliv – *særligt* i urbane naturområder, der skal rumme mange brugere med forskellige oplevelsesmål og aktivitetsformer. Samtidig er brugertilfredsheden ofte meget høj – *selv* i urbane naturområder, hvor mange brugere oplever gener. Denne tilsyneladende paradoksale præmis bør afspejles i forvaltningsambitioner og -indsatser. Konkret vil det betyde, at ambitionen ikke kan være at undgå gener, men derimod må handle om at forandre generne, f.eks. ved 1) at skabe nye muligheder for friluftsliv, 2) at styre hvor generne foregår og 3) at forberede brugerne på gener i nogle udsatte områder. Ligeledes vil det betyde, at selvom både brugernes tilfredshed og oplevelse af gener kan være nyttige mål for kvaliteten af et urbant naturområde, så er andre vurderingskriterier formentlig mere relevante. F.eks. vurdering af specifikke aktivitetsmuligheder i et naturområde samt brugernes håndteringsstrategier (forflytning og forandrede forventninger) i et område. Ligeledes kan det være relevant at undersøge geneoplevelser og tilfredshed blandt dem, der ikke længere bruger et givent område.

#2: Selvom en række generelle forhold synes at have betydning for brugernes oplevelser af gener, så er der nogle bemærkelsesværdige lokale forskelle i f.eks. genetyper, områdebrug og forventninger til specifikke oplevelsesmuligheder på tværs af naturområder. Forvaltningsindsatser og -ambitioner bør derfor tage udgangspunkt i og tilpasses de lokale forhold.

#3: Brugernes oplevelser af gener påvirkes i høj grad af sociale forhold, der opstår og eksisterer mellem brugere, herunder gensidig tolerance, hensyntagen, tryghed og forståelse for andres behov. Indsatser, der søger at understøtte udviklingen af sådanne konstruktive samspil mellem brugere, kan være effektive forvaltningsgreb. Det kunne f.eks. være uddannelse i sti-etikette, information om forskellige brugergrupperes behov, tilskyndelser til hensyntagen og tolerance, brugermøder om lokale aftaler for brug samt lokale brugerinddragende styregrupper med ansvar/indflydelse på forvaltning.

#4: Brugernes forventninger til oplevelsesmuligheder i lokale naturområder har betydning for oplevelser af gener. Konkret betyder det, at tolerancen over for gener blandt brugerne er højere, hvis deres oplevelser matcher deres forventninger. Indsatser – f.eks. informationskampagner eller skiltning – der understøtter eller korrigerer brugernes forventninger gennem information, kan være nyttige forvaltningsgreb.

#5: En del brugere, der oplever gener, flytter deres aktivitet helt eller delvist (i særlige tidsrum) til andre naturområder. Denne almindelige håndtering af gener kan understøttes gennem information om risikoen for trængsel i særlige tidsrum og gennem information om gode alternative muligheder i nærheden, hvor brugerne kan opnå de ønskede oplevelser.

#6: Forvaltningsindsatser, som f.eks. påbud/forbud formidlet via skiltning eller aktivitetsopdeling af brugere (zonering), er ikke neutrale handlinger, men derimod 'indgreb' i en social og rumlig virkelighed, der kan påvirke brugernes oplevelser af gener, gensidig tolerance og oplevelse af ejerskab både positivt og negativt. Såvel tilsigtede som utilsigtede konsekvenser af forvaltningsindsatser bør derfor evalueres og tilpasses i overensstemmelse hermed.

Referencer

- ARNBERGER, A. & EDER, R. 2012. Exploring coping behaviours of Sunday and workday visitors due to dense use conditions in an urban forest. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11, 439-449.
- ARVIDSEN, J., KLEIN-WENGEL, T. T. & KRISTENSEN, M. S. 2023. Fysiske og sociale rammer for borgernes foretrukne friluft aktiviteter i Silkeborg Kommune. Resultater fra en spørgeskemaundersøgelse i BeKind-projektet. *Kort fortalt*. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) og Forskningsenheden Active Living (AL), Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- ARVIDSEN, J., KRISTENSEN, M. S., KLEIN-WENGEL, T. T., PRÆSTHOLM, S., IVERSEN, E. B. & OLAFSSON, A. S. 2024. Factors predicting recreational conflicts in urban forests. *Urban Forestry & Urban Greening*.
- BALMFORD, A., BERESFORD, J., GREEN, J., NAIDOO, R., WALPOLE, M. & MANICA, A. 2009. A Global Perspective on Trends in Nature-Based Tourism. *PLoS biology*, 7, e1000144.
- BOLIUS, V. 2021. Danskerne i det byggede miljø. En spørgeskemaundersøgelse foretaget af Kantar Gallup for Videncenteret Bolius og Realdania.
- BOWLER, D. E., BUYUNG-ALI, L. M., KNIGHT, T. M. & PULLIN, A. S. 2010. A systematic review of evidence for the added benefits to health of exposure to natural environments. *BMC public health*, 10, 1-10.
- BRATMAN, G. N., HAMILTON, J. P. & DAILY, G. C. 2012. The impacts of nature experience on human cognitive function and mental health. *Ann N Y Acad Sci*, 1249, 118-36.
- DORWART, C. E., MOORE, R. L. & LEUNG, Y.-F. 2009. Visitors' Perceptions of a Trail Environment and Effects on Experiences: A Model for Nature-Based Recreation Experiences. *Leisure Sciences*, 32, 33-54.
- FRILUFTSRÅDET 2023. Danmarks bedste friluftskommuner. Analyse af danske kommuners forudsætninger og indsats for friluftsliv i 2023. *In*: WESTPHALEN, S. Å. & PEDERSEN, S. (eds.). Friluftsrådet.
- HARTIG, T., MITCHELL, R., VRIES, S. D. & FRUMKIN, H. 2014. Nature and Health. *Annual Review of Public Health*, 35, 207-228.

JACOB, G. R. & SCHREYER, R. 1980. Conflict in Outdoor Recreation: A Theoretical Perspective. *Journal of Leisure Research*, 12, 368-380.

MANNING, R. E. 2022. *Studies in Outdoor Recreation. Search and Research for Satisfaction*, Corvallis, USA, Oregon State University Press.

MANNING, R. E. & VALLIERE, W. A. 2001. Coping in outdoor recreation: Causes and consequences of crowding and conflict among community residents. *Journal of leisure research*, 33, 410-426.

OIA 2022. 2022 OUTDOOR PARTICIPATION TRENDS REPORT. Boulder, CO. USA: OUTDOOR INDUSTRY ASSOCIATION.

ONS 2021. Tourism and outdoor leisure accounts, natural capital, UK: 2021. Office for National Statistics.

OWENS, P. L. 1985. Conflict as a social interaction process in environment and behaviour research: the example of leisure and recreation research. *Journal of Environmental Psychology*, 5, 243-259.

RASK, S. 2021. Danskernes brug af faciliteter og steder til idræt. *Notat 3 i 'Danskernes motions- og sportsvaner 2020'*. Aarhus, Danmark: Idrættens Analyseinstitut.

SANTOS, T., NOGUEIRA MENDES, R. M. & VASCO, A. 2016. Recreational activities in urban parks: Spatial interactions among users. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*.

SAREMBA, J. & GILL, A. 1991. Value conflicts in mountain park settings. *Annals of Tourism Research*, 18, 155-172.

WOLF, I. D., BROWN, G. & WOHLFART, T. 2018. Applying public participation GIS (PPGIS) to inform and manage visitor conflict along multi-use trails. *Journal of Sustainable Tourism*, 26, 470-495.

Bilag 1 - metoder

Spørgeskema til borgere i Silkeborg

Data blev genereret via en elektronisk, kortbaseret spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt borgere i Silkeborg Kommune via Maptionnaire (<https://maptionnaire.com/>). Spørgeskemaet omhandlede borgernes fortrukne friluftsliv og oplevelser i naturen hen over sommerhalvåret (april-september) 2022. Det kortbaserede spørgeskema gav respondenterne mulighed for at plotte specifikke lokaliteter på et kort og besvare spørgsmål relateret til disse lokaliteter. Spørgeskemaet indeholdt også almindelige spørgeskemaspørgsmål. Den anslåede besvarelsestid var 12-15 minutter.

Spørgeskemaet blev udsendt til et tilfældigt udtræk, der inkluderede 7.500 borgere over 18 år, bosat indenfor postnummer 8600 i Silkeborg Kommune. Datagenereringen forløb fra d. 18. november 2022 til d. 5. december 2022. Alle deltagere modtog via Digital Post et invitationsbrev med beskrivelse af undersøgelsen, formålet med databehandling samt et link til spørgeskemaet. Der blev udsendt én påmindelse til de borgere, der ikke responderede på spørgeskemaet efter en uge.

I alt besvarede 1.198 af de 7.500 inviterede spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 16%. Efter rensning af datasættet blev datasættet kodet via programmet QGIS 3.28, så data kunne kobles til specifikke geografiske områder. Der blev gennemført deskriptiv statistik for samtlige variable, og på baggrund af geografiske variable blev der genereret *heatmaps* for de steder, hvor brugerne dyrker deres fortrukne aktiviteter i naturen og oplever gener. Den geografiske placering af *hotspots* for foretrukne aktiviteter i naturen kan i realiteten være anderledes end vist på kortet, idet borgerne har angivet startstedet i naturen for deres foretrukne aktivitet i de tilfælde, hvor aktiviteten foregår over et større område (fx ved løb, ridning eller MTB).

Se publikationen *Fysiske og sociale rammer for borgernes foretrukne friluft aktiviteter i Silkeborg Kommune* (Arvidsen et al., 2023) for yderligere informationer.

Spørgeskema til brugere af Øster Søbad og Vesterskoven

Data blev genereret gennem en elektronisk spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt brugere af Østre Søbad og Vesterskoven via Surveyxact (<https://rambollxact.dk>). Spørgeskemaet undersøgte brugernes for-

trukne friluftsliv, oplevelser af gener samt påvirkning fra andre brugergrupper i enten Vesterskoven eller Østre Søbad. Ligeledes fungerede spørgeskemaet som rekrutteringskilde til de kvalitative interviews (se nedenfor). Den anslåede besvarelsestid var 5 minutter.

Respondenterne i spørgeskemaerne blev rekrutteret enten via Facebook eller gennem direkte henvendelse til brugerne i skoven. Rekrutteringen via Facebook foregik via opslag i både generelle og aktivitetsspecifikke grupper samt i et enkelt tilfælde gennem direkte henvendelse til en klub (se tabel 5). Rekrutteringen via direkte henvendelse til brugere i skoven foregik ved korte samtaler og uddeling af invitation til spørgeskemaet, der kunne tilgås via scanning af en QR-kode. Den form for rekruttering blev gennemført på to hverdage og en weekend-dag. Datagenereringen blev gennemført i august og september 2023.

Tabel 5. Oversigt over rekruttering af respondenter til spørgeskemaundersøgelse blandt brugere af Østre Søbad og Vesterskoven.

Aktivitetstype	Facebookgruppe/organisation (Beskrivelse af gruppen)
Alle	Silkeborg Hjelper hinanden: Offentlig gruppe med 17.000 medlemmer
Hundeluftere	Hunde – Silkeborg og omegn: Privat gruppe med 1100 medlemmer Små hunde i Silkeborg: Offentlig gruppe med 450 medlemmer
MTB/Gravel	Silkeborg MTB: Offentlig gruppe med 835 medlemmer Silkeborg Gravel: Privat gruppe 400 medlemmer Silkeborg sti- og sporbyggerlaug: Privat gruppe med 3500 medlemmer Silkeborg Trailcenter: Offentlig gruppe med 1100 medlemmer
Vandring/Gåture	Dansk vandrelaug Silkeborg: Offentlig gruppe med medlemmer Arternes Silkeborg: Privat gruppe 65 med medlemmer
Ryttere	Silkeborg Rideklub*: Klub med 900 medlemmer Hestefolk i Silkeborg og Omegn: Privat gruppe med 1300 medlemmer
Løbere	Runners DK Silkeborg: Privat gruppe med 1100 medlemmer Trailløb i Midtjylland: Offentlig gruppe med 2700 medlemmer Silkeborg Trailcenter: Offentlig gruppe med 1100 medlemmer
Badegæster/Saunabrugere/svømmere	Almind Wellet ved Østre Søbad: Privat gruppe med 600 medlemmer SMT Silkeborg: Privat gruppe med 900 medlemmer

* Direkte henvendelse til klubben

I alt besvarede 465 brugere fordelt på de to områder spørgeskemaet. Eftersom spørgeskemaet primært blev distribueret via sociale medier, er det ikke muligt at beregne en svarprocent. Efter rensning af datasættet blev der gennemført deskriptiv statistik for samtlige variable. Data afrapporteres i den foreliggende publikation og dannede derudover udgangspunkt for rekruttering af informanter til de kvalitative interviews.

Kvalitative interviews med brugere af Øster Søbad og Vesterskoven

Data blev genereret via kvalitative interviews med brugere, der havde oplevet gener på enten Østre Søbad eller Vesterskoven. De kvalitative interviews undersøgte brugernes foretrukne friluftsliv, møder med andre brugere og oplevede gener på henholdsvis Østre Søbad og Vesterskoven. Interviewene blev gennemført som semistrukturerede telefon-/videopkalds-interviews og varede mellem 20 og 60 minutter. Interviewene blev lydoptaget.

Informanterne blev rekrutteret via spørgeskemaet, der blev gennemført blandt brugerne af Østre Søbad og Vesterskoven. Respondenter, der havde indvilliget i at blive kontaktet med henblik på et opfølgende interview, blev inddelt efter 1) besøgsfrekvens, 2) oplevede gener, 3) aktivitetstype og 4) område. På den baggrund blev informanter, der 1) var hyppige brugere og 2) havde oplevet gener samt repræsenterede 3) forskellige aktivitetstyper 4) på de to områder, rekrutteret til at deltage i interviewene (se tabel 6).

Tabel 6. Oversigt over informanter i kvalitative interviews

Lokation	Aktivitetstype	Antal informanter (N)
Østre Søbad (N=13)	MTB	3
	Løber	2
	Bader	2
	Styrketræner	2
	Går tur	2
	Lufte Hund	2
Vesterskoven (N=11)	MTB	3
	Rytter	2
	Løber	2
	Lufte Hund	2
	Går tur	2
		24

I alt deltog 24 informanter i interviewene. Først blev lydoptagelserne fra interviewene transskriberet med programmet Amber.script. Transskriptionerne blev valideret ved at sammenligne interviewtransskriptioner og interviewoptagelser. Derefter blev interviewene gennemlæst og kodet ift. område (Østre Søbad; Vesterskoven) og indhold (brug af områderne og ønskede oplevelser; karakteristik af områderne; møder med andre brugere og oplevede konflikter; ideer til at mindske oplevede gener). Dernæst blev data inden for hvert af de enkelte indholdsområder gennemlæst og kodet tematisk via en datadrevet analyse med henblik på at forstå, 1) hvordan individuelle, adfærdsmæssige, sociale og rumlige forhold påvirker brugernes oplevelse af gener, og 2) hvordan brugerne reagerer på gener. Data afrapporteres i den foreliggende publikation.

CISC - Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund

CISC beskæftiger sig med samfundsvidenskabelig forskning i BEVÆGELSER og de sociale og samfundsmæssige vilkår herfor: FYSISKE BEVÆGELSER - i form af idræt, leg og anden form for fysisk aktivitet, og SOCIALE BEVÆGELSER i form af foreninger, frivilligt arbejde og det civile samfund.

Det er muligt at rekvirere Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) til undersøgelser, udredninger, udviklingsarbejde eller konsulentarbejde inden for de emner, som forskningscenteret har erfaring med.

Formatet **Kort Fortalt** dækker over korte versioner af forskningsrapporter, som enten introducerer et forskningsprojekt eller formidler projektets konklusioner i kort form.

Se mere på sdu.dk/cisc

ISBN: 978-87-85268-57-0

sdu.dk/cisc